ISSN 1392-1681

PRANCŪZIŠKOJO KOLONIALIZMO ĮTAKA POKOLONIJINIO DRAMBLIO KAULO KRANTO VALDANČIOJO ELITO TRANSFORMACIJAI[1]

RŪTA MAZGELYTĖ

Straipsnyje analizuojamas valdančiojo elito dominavimo formavimasis ir transformacija prancūziškajame kolonijiniame ir pokolonijiniame Afrikos kontekste, naudojantis Dramblio Kaulo Kranto atveju. Remiantis interpretacine ir lyginamąja antrinių šaltinių analize, parodoma, kaip dėl kolonijinės praktikos ir pokolonijinio valdančiojo elito skilimo Dramblio Kaulo Krante susiformavo etniškai susiskaldžiusios partijos ir pakito valdantysis elitas. Straipsnio pradžioje išryškinama, kaip prancūziškojo kolonializmo modelis formavo dominavimo santykius ne vien kolonistų ir kolonizuotųjų atžvilgiu, bet ir palaikydamas perskyras tarp vietinių kolonijų gyventojų per švietimo ir administracinės sistemos organizavimą. Tuomet išanalizuojama valdančiojo Dramblio Kaulo Kranto elito transformacija pokolonijiniu laikotarpiu esant vienpartiniam ir daugpartiniam režimui.

[1] Straipsnis parengtas remiantis autorės magistro darbu „Prancūziškojo kolonializmo ir pokolonializmo įtaka Dramblio Kaulo Kranto valdančiojo elito dominavimo formavimuisi“.

Rūta Mazgelytė – Mykolo Romerio universiteto Politikos mokslų katedros viešosios politikos magistro programos absolventė (el. paštas: ruta.off@gmail.com).

© Rūta Mazgelytė, 2013

Straipsnis įteiktas redakcijai 2013 m. sausio 22 d.
Straipsnis pasirašytas spaudai 2013 m. balandžio 10 d.

Įvadas

Kolonijinė Vakarų pasaulio ekspansija tiek į Rytus, tiek į Afrikos žemyną buvo įkvėpta kolonistų ekonominių interesų. Europiečiai, kolonizuodami kitas šalis, primetė joms ir jų gyventojams savo viršenybę. Taip buvo sukurtos ir apibrėžtos turinčių galią ir dominuojančių kolonistų atsiribojimo nuo vietinių gyventojų, kurie buvo suvokiami kaip nemodernūs ir necivilizuoti, ribos[2].

Pokolonijiniu laikotarpiu kolonijos įgijo valdymo kontrolę ir tapo nepriklausomos, o valdantysis elitas buvo performuojamas kokybiniu požiūriu. Iš Okcidento[3] kilusį elitą pakeičia iš Oriento[4] kilęs ir jame brendęs elitas. Tačiau, kaip pabrėžia P. Duara, valdančiuoju elitu dažniausiai tampa suvakarėję kolonijų gyventojai, kurie kolonijos gyvavimo laiku buvo vietinis ekonominis arba administracinis elitas[5].

Šiame perėjimo iš vieno valdymo režimo į kitą kontekste naudinga prisiminti G. L. Fieldo ir kolegų aiškinimus apie nacionalinio elito konfigūracijos ir jos sukuriamo režimo sąsajas pereinamuoju laikotarpiu. Jie nurodo tris galimus idealiuosius elito konfigūracijos tipus: nevieningą, vieningą konsensuso pagrindu ir vieningą ideologiniu pagrindu elitą. Kiekvienas jų lemia, koks režimas susiformuos: nestabilus, stabilus atstovaujamasis ar stabilus neatstovaujamasis. Nevieningas nacionalinis elitas yra tarpusavyje susiskaldęs ir nesutaria dėl valstybės politinio valdymo principų. Todėl, įvykus pokyčių, susiformuoja nestabilus režimas: valdžioje esantis valdantysis elitas gali būti nuverstas karinių pučų, revoliucijų ar sukilimų metu, pa-

---

2 Said E. W., *Orientalizmas,* Vilnius: Apostrofa, 2006, p. 32–38, 264–270.

3 Okcidentas – šiame kontekste terminas vartojamas kaip Europos valstybės, kurios turėjo kolonijų.

4 Orientas – terminas vartojamas ne siaurąja prasme, kai tradiciškai Orientas yra tapatinamas tik su į Rytus nuo Europos esančiomis šalimis, tačiau remiantis E. W. Saido mintimi („Orientalizmas“, p. 27), kad tai yra Europos kolonijų vieta.

5 Duara P., „Introduction. The Decolonization of Asia and Africa in the Twentieth Century“, Duara P. (ed.), *Decolonization: Perspectives from Now and Then*, London and New York: Taylor and Francis, 2003, p. 2.

keičiant valdančiuosius naujais asmenimis. Elitui esant vieningam konsensuso pagrindu, kai yra nuomonių skirtumų atskirais politikos klausimais, tačiau vieningai sutariama dėl esminių politinio valstybės valdymo principų, formuojasi stabilus atstovaujamasis režimas. Tai reiškia, kad vyksta valdžią turinčių asmenų pakeitimas periodinių rinkimų būdu. Taip pat elitas gali būti vieningas ideologiniu pagrindu – kai visi elitai yra pajungti centralizuotai sutelkto dominuojančio elito. Formuojasi stabilus neatstovaujamasis režimas. Čia esantieji valdančiosiose pozicijose nekeičiami: rinkimai nevyksta arba, nors ir vyksta, nelemia valdžioje esančiųjų pakeitimo. Valdžios pozicijų perdavimas yra slapta suderinamas tarpusavyje aukščiausių pareigūnų ir pozicijos tuomet perduodamos vieni kitus keičiantiems elito nariams[6].

Šis straipsnis yra skirtas valdančiojo elito dominavimo formavimuisi ir transformacijai kolonijiniame ir pokolonijiniame Afrikos kontekste analizuoti, koncentruojantis į vienos šalies – Dramblio Kaulo Kranto – situaciją. Dramblio Kaulo Krantas elito tyrimų kontekste nusipelno ypatingo dėmesio. Šalis yra buvusi Prancūzijos kolonija, nepriklausoma tapo daugiau kaip prieš penkiasdešimt metų – 1960 metų rugpjūčio 7 dieną. Pokolonijiniu laikotarpiu Dramblio Kaulo Krantas patyrė ekonominį augimą, kai buvo pasikliaujama kavos ir kakavos plantacijų plėtra, kuri buvo pradėta kolonijiniu laikotarpiu. Kolonijiniu laikotarpiu susidariusi šalies šiaurės ir pietų regionų išsivystymo lygio perskyra paskelbus Dramblio Kaulo Kranto nepriklausomybę išliko. Kolonijiniu laiku politiniai sprendimai buvo kolonistų prioritetas. Jie nubrėžė kolonijos regionų raidos gaires, šiaurinei šalies daliai skirdami darbo jėgos tiekėjo vaidmenį. Vietiniai Dramblio Kaulo Kranto kolonijos gyventojai į valdymo sluoksnius buvo įtraukiami tik praktiniais tikslais – palaikyti kolonijinę administracinę sistemą. Būsimasis valdantysis Dramblio Kaulo

---

6 Field G. L. et al., „National Elite Configurations and Transition to Democracy“, Etzioni-Halevy E. (ed.), *Classes and Elites in Democracy and Democratization: A Collection of Readings*, New York and London: Garland publishing, Inc., 1997, p. 174–184.

Kranto elitas formavosi prancūzų kolonijinėje terpėje. Pokolonijiniu laikotarpiu įtakingiausios grupės Dramblio Kaulo Krante kilo iš kolonistų labiausiai vystomų regionų ir yra siejamos su pietiniais šalies regionais ir ten dominuojančiomis *bété* bei *baoulé* etninėmis grupėmis. O šiaurinės šalies dalies etninės grupės ir imigrantai neturi nei ekonominės, nei politinės galios ir dažniausiai gyvena lūšnynuose[7].

Labai svarbi Dramblio Kaulo Kranto elito analizei yra *Ivoirité* koncepcija. *Ivoirité* – tai ivorietiškumas, buvimas tikru ivoriečiu, kurio pagrindinis kriterijus – tėvai turi būti kilę iš Dramblio Kaulo Kranto[8]. *Ivoirité* koncepcija ypač buvo naudojama 1993 metais ir tai yra vienas iš esminių ir, ko gero, kulminacinių įvykių nepriklausomo Dramblio Kaulo Kranto politinėje arenoje po daugpartinės sistemos įvedimo 1990 metais ir vėlesnių ginkluotų konfliktų, peraugusių į du pilietinius karus, vykusius 2002 ir 2011 metais. Šis terminas sukurtas siekiant institucišKai apibrėžti ivorietiško tapatumo ribas. Todėl kyla problema, kad tokia politiškai perkonstruota Dramblio Kaulo Kranto gyventojų padėties valstybėje būklė padidina atotrūkį tarp šalyje gyvenančių piliečių ir jau nebe piliečių arba kvestionuotinų piliečių beigi įtvirtina naujus dominavimo santykius. Dominavimo santykio įtvirtinimas atspindi giluminius „žaidimus“, kuriuose dalyvauja valdantysis elitas. Klasikinis elito ir pliuralizmo mokyklos ginčas dėl galios balanso ir kritinio požiūrio, akcentuojančio struktūrinius galios (hegemonijos) konstravimo mechanizmus[9], idėjos atsispindi minėtoje problemoje. Problema straipsnyje analizuojama, pasitelkiant interpretacinę ir lyginamąją antrinių šaltinių analizę.

---

7 Mazgelytė R., *I want my Peace of Cocoa: Slums Formation in Abidjan*, bakalauro darbas, Vilniaus universitetas, Sociologijos katedra, 2011, p. 26–31.

8 Nordas R., „Identity Polarization and Conflict: State Building in Cote d'Ivoire and Ghana“, Paper for the 49th International Studies Association Convention, 2008, p. 15–16, <http://humansecuritygateway.com/documents/ISA_identitypolarization-conflict.pdf>, 2012 02 10.

9 Papa M. J. et al., *Organizational Communication: Perspectives and Trends*, Los Angeles: Sage Publications, 2008, p. 292, <http://www.sagepub.com/upm-data/17541_Chapter_11.pdf>, 2012 11 01.

1. Prancūziškojo kolonializmo įtaka vietinio elito dominavimui

Kalbant apie kolonijas, jų kolonijinį laikotarpį ir kolonistų įtakas vietiniams gyventojams, o analizuojamu atveju – vietinio elito dominavimo konstravimą, neišvengiamai reikia atkreipti dėmesį į britiškąjį ir prancūziškąjį modelius. Ne vien todėl, kad Britanija ir Prancūzija atliko svarbiausią vaidmenį kolonizuojant Afriką ir vykdant kolonijų politiką, bet ir todėl, kad kolonijiniu laikotarpiu prancūziškasis modelis transformavosi, perimdamas kai kuriuos britiškuosius bruožus. Tai yra atspindima akademinėje to laikotarpio literatūroje ar su juo susijusiuose akademiniuose straipsniuose, kurie daugiausia nagrinėja su švietimu susijusias kolonijines politikas[10]. Juose galima rasti užuominų, galinčių padėti paaiškinti vietinio elito konstravimą.

1.1. Bendrieji asimiliacinio ir adaptacinio kolonistų modelio principai

Britų ir prancūzų kolonistai, kurdami kolonijas, vadovavosi dviem diskursais, kurie ir orientavo jų elgseną kolonijų gyventojų atžvilgiu: adaptaciniu (britiškasis) ir asimiliaciniu (prancūziškasis). Pagrindinės kokybinės charakteristikos, skiriančios tuos diskursus, yra daugiausia susijusios su Afrikos gyventojų vieta kolonijos valdymo – tai yra administracijos – sistemoje ir švietimo organizavimu kolonijose.

Britiškasis modelis rėmėsi požiūriu, kad kolonistų padėtis valdymo ir administracijos sistemoje yra aukštesnė, išskirtinė, kad jie yra pranašesni už vietinius gyventojus. Taigi, iš karto atsiriboję nuo afri-

---

10 Madeira A. I., „Portuguese, French and British Discourses on Colonial Education: Church-state Relations, School Expansion and Missionary Competition in Africa, 1890–1930“, *Paedagogica Historica* 41 (12), 2005, p. 31–60, <http://www.fpce.up.pt/ciie/textos/AM-paedagogica_historica_vol_41.pdf>, 2012 04 29; White B. W., „Talk about School: Education and the Colonial Project in French and British Africa (1860–1960)“, *Comparative Education* 32 (1), 1996, p. 9–25, <http://www.jstor.org/stable/3099598>, 2012 04 29.

kiečių, britai apibrėžė pavaldumo principą ir savo pagrindinį vaidmenį jame. Tačiau savo įtakai palaikyti britai panaudojo vietinį elitą, buvusį šalyje iki ją kolonizuojant. Vietinis elitas britiškame modelyje buvo integruotas į netiesioginį kolonijos valdymą: jis atliko mediatoriaus tarp vietinių gyventojų ir kolonijinės administracijos vaidmenį ir tuo pačiu metu išlaikė savo, kaip elito, statusą tarp vietinių gyventojų. Tačiau tiesioginiu kolonijos valdančiuoju elitu netapo[11].

Švietimo sistemoje buvo stengiamasi atsižvelgti į vietinius kolonijos aspektus ir prisiderinti prie vietinių poreikių. Tačiau švietimas nebuvo lygiai prieinamas visiems kolonijos gyventojams, nors misionieriai ir steigė mokyklas. Tarpininkauti tarp britų administratorių ir afrikiečių buvo atrenkamas vietinis išsimokslinęs elitas[12]. Bet kuriuo atveju principas yra daugiau ar mažiau aiškus: britiškasis modelis vietinį elitą tarsi paliko savieigai, nesikišant, o bendradarbiaujama buvo praktiniais koloniją administruoti lengvinančiais sumetimais.

Prancūziškasis modelis pasuko radikalesniu vietinių gyventojų atžvilgiu keliu. Esminis šio modelio momentas, grindžiantis prancūzų kolonistų kišimąsi ir elgseną organizuojant afrikiečių valdymą ir švietimą, buvo kultūrinio pranašumo suvokimas. Kolonistai savo kultūrą laikė pranašesne, modernesne, labiau išsivysčiusia nei jų kolonijų kultūros. Todėl intervencija rėmėsi prancūzų kultūros primetimu, vietinių gyventojų apšvietos ir perkonstravimo siekiu[13]. Paprasčiau tariant, tai reiškia, kad kolonistai vietinę kolonijos kultūrą, visuomenės organizavimą eliminuoja ir į tą teritoriją perkelia Prancūzijos (savo šalies kultūros) institucijas, jų organizavimo principus, švietimo sistemą. O afrikiečiai pavaldumo prasme atsiduria žemiau

---

11 Madeira A. I., p. 35; Lee A., Schultz K. A., „*Comparing British and French Colonial Legacies: A Discontinuity analysis of Cameroon*“, 2011, p. 12, <http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/wgape/papers/17_Lee.pdf>, 2012 08 05.

12 Lee A., Schultz K. A., p. 12.

13 Madeira A. I., p. 42; White B. W., p. 14–16; Clignet R. P., Foster P. J., „French and British Ccolonial Education“, *Comparative Education Review* 8 (2), 1964, p. 191, <http://www.jstor.org/stable/1186438>, 2012 04 29.

už kolonistus, tačiau, kitaip nei britiškajame modelyje, nuo afrikiečių nėra visiškai atsiribojama ir jie nepaliekami nuošalyje savieigai. Prancūzijos modelis imasi perkonstruoti kolonijos gyventojus: afrikiečius siekiama paversti „juodaisiais prancūzais“ („*français noir*“), vykdyti *mission civilisatrice*. Gyventojai yra įtraukiami, mokomi kolonistų kultūros[14]. Tačiau šioje vietoje prancūziškasis modelis kuria ir elitistinę, afrikiečius rūšiuojančią visuomenę, nes ne visiems kolonijos gyventojams buvo taikomas „juodojo prancūzo“ konstravimo principas. Tai yra susiję su afrikiečių elito privilegijavimu kitų afrikiečių atžvilgiu. Kolonijos valdymo organizavimas rėmėsi atrinkto elito įtraukimu į kolonijos administracijos sistemą. O švietimo sistema padėjo tą tendenciją stiprinti.

Taigi iš aptartų bendrų bruožų aiškėja, kad adaptacinis modelis afrikiečių elitui palieka valdymo įtaką ir galimybę palaikyti autoritetą savo gyventojų atžvilgiu ir tikslingai jo neardo. Tuo pat metu tarp vietinio elito ir kolonistų yra išlaikomas atstumas. Asimiliacinis modelis, priešingai nei adaptacinis, nėra visai atitolinantis vietinį elitą nuo kolonistų. Vietinis elitas yra priartinamas prie kolonijos valdytojų, jo pozicijos stiprumas yra palaikomas, konstruojamas įtraukiant į administravimo sistemą, o ne išlaikant tradicinį autoritetą. Galima daryti prielaidą, kad tuo pat metu vyksta vietinių gyventojų atotrūkis nuo sprendimų priėmimo galios. Elito savarankiškumas yra sumažinamas.

1.2. Prancūziškasis kolonijos valdymo organizavimas: vietinio elito vieta

Prancūzų kolonijos buvo centralizuotos. Kolonizuotose teritorijose buvo siekiama vykdyti analogišką universalią politiką[15]. Politiniai sprendimai dėl kolonijų buvo priimami Prancūzijoje. Taigi realus ko-

---

14 Ten pat, p. 42, 15, 191.

15 Clignet R. P., Foster P. J., p. 192; Lee A., Schultz K. A., p. 12.

loniją valdantis elitas buvo už jos ribų. Vietinis Afrikos elitas buvo atribotas, tačiau administraciniu lygmeniu jam buvo sukurta niša.

Administracinis atskirų teritorijų – kolonijų valdymas buvo organizuotas vienodu principu. Jis teoriškai atspindėjo piramidinį, įtaką viršuje koncentruojantį principą, afrikiečių elitą, kuris įprastai yra tapatinamas su tradiciniais vadais, palikdamas apačioje. Supaprastintai piramidę būtų galima pakomentuoti taip: pačioje jos viršūnėje buvo visų prancūzų kolonijų valdytojas, žemiau – kiekvienos atskiros kolonijos valdytojas, toliau – kolonijos regionų (ir regionų smulkesnių vienetų) administratoriai ir pačioje apačioje – Afrikos kaimų vadai (vietinis valdantysis elitas)[16]. Taigi vietinio elito įtaka instituciškai buvo panaikinta. Jiems suteiktas menkiausias vaidmuo administracinėje piramidėje, kuris buvo susijęs su mokesčių rinkimu, darbo jėgos plantacijoms ir karininkų rekrutavimu. Kolonijose afrikiečių valdantysis elitas tampa palaikomuoju kolonijos valdytojų elementu. Kaip rašo E. Huillery, vadai, kurie nesutiko bendradarbiauti su kolonistais, buvo iš viso pašalinami iš visuomenės – nužudomi arba ištremiami[17]. Tokio principo naudojimas vietinio prieštaraujančio elito atžvilgiu buvo aiškus atgrasinantis ženklas kitiems potencialiems priešininkams iš elito.

Kita vertus, vietinio elito lojalumas kolonistams buvo palaikomas per finansinį aspektą, o vėliau ir didesnių įgaliojimų kolonijos administracijoje suteikimu. E. Huillery nurodo, kad pradžioje į administraciją įtrauktas elitas buvo atsakingas tik už mokesčių surinkimą kolonijinei regioninei administracijai. Ši už surinktus mokesčius vietiniam elitui atiduodavo tam tikrą dalį. Vėliau vietinio elito vaidmuo administracijoje buvo praplėstas ir elitas įtrauktas į pačius administracinius darinius mainais už lojalumą prancūzams ir jų vykdomai

---

16 Huillery E., „Colonisation and Development in the Former French West Africa: The Long-term Impact of the Colonial Public Policy“, 2006, Working Paper, p. 11, <http://www.dial.ird.fr/publications/documents-de-travail-working-papers#chapitre_6>, 2012 09 20.

17 Ten pat, p. 14.

politikai. Finansiškai vietinis elitas taip pat buvo remiamas mokant priedus už surinktus mokesčius[18]. Nėra labai aišku, kiek aukštai administracijos lygiu galėjo kilti afrikiečiai, ar galėjo užimti regionų administratoriaus vietas. Šios pozicijos, E. Huillery žodžiais, buvo gana svarbios. Taip yra todėl, kad regionų administratoriai turėjo autonomiškumo dėmenį. Jie galėjo priimti sprendimus dėl švietimo ir infrastruktūros plėtros savo regione[19]. Taigi sprendimus galėjo grįsti atsižvelgdami į vietinį kontekstą ir juos prie jo pritaikyti (čia ryškėja paralelė su britiškaisiais kolonijų valdymo bruožais). Vietinis elitas, užėmęs tokias pozicijas, būtų galėjęs iš dalies susigrąžinti savo, kaip tradicinių vadų, įtaką ir būti autonomiškas.

Dar vienas aspektas, į kurį reikia atkreipti dėmesį, yra tai, kad vietinio elito įtraukimas į kolonijos biurokratiją buvo selektyvus, o tuo pat metu ir kiekybiškai apribotas. Tą padėjo įtvirtinti dualistinė – elitistinė švietimo sistema.

1.3. Švietimo dualizmas prancūzų kolonijose: implikacijos vietiniam elitui

Kolonijiniu laikotarpiu prancūzų kolonijose švietimo sistema buvo organizuojama ir turėjo selektyvumo požymių[20], kurie sudarė prielaidas palaikyti vietinio elito išskirtinumą kitų kolonijos gyventojų afrikiečių atžvilgiu.

Prancūziškojo švietimo politika buvo įgyvendinama dviem etapais. Pirminiame etape, kuris truko nuo Pirmojo pasaulinio karo iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos, švietimas rėmėsi misionierių steigiamomis mokyklomis ir, kiek vėliau, prancūzų kolonijinės valdžios

---

18 Ten pat, p. 14–15.

19 Ten pat, p. 11.

20 Clignet R. P., Foster P. J., p. 193, 196; Clignet R. P., „The Legacy of Assimilation in West African Education Systems: Its Meanings and Ambiguities“, *Comparative Education Review* 12 (1), 1968, p. 58, 60–61, <http://www.jstor.org/stable/1186902>, 2012 04 29; Madeira A. I., p. 44; White B.W., p. 12.

steigtomis mokyklomis. Esant tokiems dviem švietimo teikėjams, skyrėsi ir jų orientacija, ir tikslai. Misionieriškosios mokyklos buvo religinio pobūdžio – rūpinosi krikščionybės plėtra ir prancūzų kalbos mokymu. Kaip rašo A. I. Madeira, vienas iš misionieriškosios prancūzų švietimo misijos motyvų buvo atversti į krikščionybę islamo teritorijų valdytojus[21]. Turint omenyje orientalizmo akademinių idėjų apie islamo kultūras kaip nemodernias, mažai civilizuotas, vyravimą tuo laikotarpiu, o krikščionybės traktavimą kaip „išgydančios“ nemodernumą, jos plėtra nestebina[22]. Vietines animistines religijas taip pat buvo bandoma asimiliuoti ir gyventojus atversti į krikščionybę.

Per švietimo sistemą buvo siekiama vietiniam valdančiajam elitui įdiegti tam tikras kolonistams artimas vertybes ir dalį prancūziškos kultūros prancūzų kalbos vartojimo prasme. Tačiau svarbu pasakyti, kad misionieriai vykdė savo švietimo iniciatyvas neatsižvelgdami į prancūzų kolonijinės valdžios suvokimą, kaip turėtų atrodyti vietinio elito švietimas. Todėl galima teigti, kad vietinis elitas, gavęs išsilavinimą misionierių mokyklose, kuriose esminis dalykas buvo krikščionybės mokymas, nebuvo tiesiogiai ruošiamas užimti kolonistų administracijos sistemos postus.

Kolonijos valdžios steigtose mokyklose mokinių atranka buvo aiškiai apibrėžta ir rėmėsi elitistiniu požiūriu. Prancūzų kolonistai į savo steigtas mokyklas, kuriose daugiausia dėmesio buvo skirta kolonijinės administracijos padėjėjams (tarpininkams tarp kolonistų valdžios ir kolonijos gyventojų afrikiečių) rengti, o ne krikščionybės sklaidai, priimdavo vietinių vadų vaikus. Verta pažymėti, kad atranka buvo reguliuojama ne tik kokybiškai, bet ir kiekybiškai. Kolonijose dirbantys prancūzų administracijos pareigūnai, atsižvelgdami į darbo administracijoje poreikį, nustatydavo, kiek naujų žmonių gali būti įtraukiama į švietimo sistemą. Taigi, vietiniam elitui buvo sudarytos išskirtinės sąlygos būti įtrauktam į šviečiamąjį kolonijos aparatą. Jos

21 Madeira A. I., p. 42.

22 Said E. W., p. 264–270.

negaliojo kitiems vietiniams gyventojams. Iš kitos pusės, kadangi buvo vadovaujamasi pragmatiniais darbo rinkos poreikio interesais, tai savaime suprantama, kad toks vietinio elito atrankos principas galėjo jį fragmentuoti: dalis vietinio elito lieka savo tradicinėse pozicijose neturėdama galimybės priartėti prie kolonistų administracijos, kiti – beveik užsigarantuoja pozicijas administracijoje, valdančioje koloniją (taigi, ir neįtrauktus vietinius elitus), vien dėl atrinkimo į švietimo institucijas. Tą fragmentavimą galėjo sustiprinti ir faktas, kad kolonijinės mokyklos buvo steigiamos labiau urbanizuotose teritorijose[23], kur buvo lokalizuotos ir kolonistų administravimo institucijos.

Antrasis švietimo politikos prancūzų kolonijose etapas, prasidėjęs apytikrai nuo Antrojo pasaulinio karo, apėmė perėjimą nuo labiau asimiliacinio principo prie asimiliacinio ir adaptacinio principų derinio. Šiame etape pagrindinė mintis buvo ta, kad išsilavinimą reikia padaryti prieinamą ir privalomą ne tik vietiniam elitui, bet ir kitiems kolonijos gyventojams. Švietimo kontrolę, mokyklų steigimą perėmė kolonijinė valdžia, misionierių mokyklos buvo paliktos labiau nuošaly[24]. Toks švietimo sistemos atvėrimas vietiniams gyventojams išlaikė vietinio elito atskyrimą nuo afrikiečių masių. Tai buvo padaryta per dviejų tipų švietimo įstaigas. Pirmojo tipo įstaigos išlaikė asimiliacinį principą: jos buvo lokalizuotos miestuose ir skirtos rengti būsimus kolonijos administracijos darbuotojus. Šios mokyklos išlaikė elitistinį pobūdį kaip ir pirmame etape ir į mokyklas patekdavo tik vietinio elito nariai. Asimiliavimas, o tuo pat metu atitolinimas nuo vietinės kultūros vyko mokant pagal prancūziškąsias programas. Antrojo tipo mokyklos buvo skirtos likusiems vietiniams kolonijos gyventojams. Jos buvo adaptuotos prie vietinių kolonijų reikmių ir nesivadovavo griežtais asimiliacijos reikalavimais. Čia buvo šiek tiek daugiau įvairovės: viena vertus, tokio pobūdžio mokyklose buvo ruošiami kler-

23 Clignet R. P., p. 61.

24 Madeira A. I., p. 43–44.

kai, vertėjai, o kita vertus – labiau akcentuojami su žemės ūkiu susiję praktiniai įgūdžiai. Šio tipo švietimo įstaigos apėmė didesnę gyventojų dalį, nes buvo steigiamos regionuose ir kaimuose[25]. Tačiau, kaip galima matyti, tokia dualistinė sistema teoriškai teikė vietiniam elitui pirmenybę – įtraukdavo į miesto mokyklas, rengiančias kolonijinės administracijos asistentus. O vietiniai afrikiečiai buvo labiau subordinuojami ir ruošiami žemės ūkio sektoriaus darbuotojais.

Tokiu dualistiniu atrankos ir švietimo organizavimo pobūdžiu buvo daroma perskyra tarp afrikiečių. Vietinis elitas švietime buvo atskirtas ne tik per mokyklų tipą, bet ir per visai kitokį organizavimo pobūdį, kuris nesirėmė vietiniu afrikiniu kontekstu, o buvo perkeltas iš Prancūzijos. Likę vietiniai, būdami švietimo sistemoje atskirti kolonijos kontekstui pritaikytu ugdymu, faktiškai buvo atriboti nuo kolonijinės administracijos asistentų galimų užimti pozicijų. Vietinis elitas, švietimo sistemoje įgiję kolonijai reikalingų administravimo srities įgūdžių, vėliau tapdavo tos administracijos dalimi. Nors, kaip minėta, realią valdančiąją įtaką kolonijos lygmeniu nelabai turėjo.

2. Valdančiojo elito dominavimo pokyčiai Dramblio Kaulo Krante vienpartinio ir daugpartinio režimo kontekste

Kolonijiniu laiku prancūziškasis modelis palaikė vietinio elito pranašumą likusių vietinių atžvilgiu. Šioje terpėje buvo veikiamas, formavosi ir Dramblio Kaulo Kranto būsimasis valdantysis elitas. Pokolonijiniu pereinamuoju ir vėlesniu laiku šalies valdančiojo elito transformacija buvo susijusi su politinio režimo pokyčiais: iš vienpartinio į daugpartinį.

---

[25] Clignet R. P., Foster P. J., p. 193; Madeira A. I., p. 44; Roche J., „Education in French Equatorial and French West Africa“, *The Journal of Negro Education* 15 (3), 1946, p. 403–404, <http://www.jstor.org/stable/2966109>, 2012 04 29.

2.1. Vienpartinis režimas Dramblio Kaulo Krante 1960–1990 metais: valdančiojo elito dominavimas ir etninės perskyros

1960 metų rugpjūčio 7 dieną paskelbus Dramblio Kaulo Kranto nepriklausomybę iškart buvo įteisintas vienpartinis režimas ir sukurtas prezidentinis valdymas su Nacionaliniu Susirinkimu (parlamentu). Vienintelė legali partija buvo Dramblio Kaulo Kranto demokratų partija (*Parti démocratique de la Côte d'Ivoire* (PDCI)), prezidentu tapo partijos lyderis F. H. Boigny – turtingas plantatorius, vietinis vadas[26]. Ne tik partija, bet ir prezidentas aiškiai išlaikė dominuojančią politinę jėgą. Jis buvo perrenkamas prezidentu viso vienpartinio režimo laikotarpiu, kuris truko net trisdešimt metų[27].

PDCI kaip partija Dramblio Kaulo Krante kilo ir sustiprėjo dar prieš nepriklausomybės paskelbimą, kai kolonistai 1946 metais leido steigti partijas ir balsuoti renkant Afrikos atstovus į kolonistų parlamentą[28]. Besiorganizavusi atsvaros kolonistams pagrindu ir besiremianti siekiu išsivaduoti, PDCI įgijo paramą ir, paskelbus nepriklausomybę, buvo išrinkta pirmuose rinkimuose į Dramblio Kaulo Kranto Nacionalinį Susirinkimą. Pati partija, kaip nurodoma, buvo labiau masinių partijų tipo: apimanti ne tik vietinį elitą[29], bet ir platesnius sluoksnius, ir besiremianti socialine plantatorių baze[30].

PDCI buvo centralizuota partija, o F. H. Boigny turėjo didžiausią įtaką jos viduje. Nepriklausomybės pradžioje partija struktūriškai buvo sudaryta iš žemiausio, vidurinio ir šalies lygmens vienetų. Žemiausias lygmuo buvo organizuotas kaimų ir miestų pagrindu. Vidu-

---

26 Schachter R., „Single-Party Systems in West Africa", *The American Political Science Review* 55 (2), 1961, p. 302, <http://www.jstor.org/stable/1952240>, 2012 09 24.

27 Tikslesnė informacija apie rinkimų datas ir rezultatus Rinkimų Afrikoje duomenų bazėje: <http://africanelections.tripod.com/ci.html>, 2012 11 20.

28 Schachter R., p. 295.

29 Kilson M. L., „Authoritarian and Single-Party Tendencies in African Politics", *World Politics* 15 (2), 1963, p. 264, <http://www.jstor.org/stable/2009376>, 2012 09 24.

30 Schachter R., p. 300.

rinis – pagal administracinį šalies pasiskirstymą, į kurį įeidavo to regiono žemiausio lygmens lyderiai. Šalies lygmeniu buvo įtraukiami vidurinio lygmens išsirinkti lyderiai[31]. Taigi, patekimas į aukščiausius partijos valdančiuosius sluoksnius buvo filtruojamojo pobūdžio.

PDCI, siekdama įsitvirtinti ir užgožti galimą opoziciją, apeliavo į etninį įtraukimą. Nepriklausomybės pradžioje į savo gretas priimdavo vietinių etninių grupių narius. Jie partijoje sudarydavo atskiras organizacines atšakas (t. y. žemiausi partijos lygmenys)[32]. Taip partijos viduje buvo išlaikomas etninis susiskirstymas. Tačiau nors išoriškai buvo siekiama visuotinio etninių grupių įtraukimo, svarbiausią vietą partijoje užėmė *baoulé* etninė grupė, kuriai priklausė ir partijos lyderis F. H. Boigny[33]. Ši grupė kolonijiniu laiku buvo sustiprėjusi plantacijų plėtros kontekste. Todėl etninis vidinis partijos susiskaidymas tokiame kontekste turėjo būti palankus *baoulé* atstovams palaikant savo įtaką. Kita vertus, etninės grupės nelabai palaikė tarpusavio ryšius partijoje[34].

Šalyje ir paskelbus nepriklausomybę buvo laikomasi kolonijiniu laiku pradėto ir pelningo ekonomikos krypties kurso – plantacijų plėtros ir eksporto. F. H. Boigny skatino laisvą žemės įsigijimą plantacijoms. Žemės įsigijimas plantacijoms plėtoti nebuvo ribojamas, politika skatino ir imigrantų atsikėlimą šioms veikloms vykdyti, ir vidinę vietinę migraciją. Todėl plantacijų veikla, kitaip nei kolonijiniu laiku, iš pietrytinės šalies dalies slinkosi link vakarinės. Šiaurinė šalies dalis, kaip ir kolonijiniu laiku, buvo mažiau vystoma, o *baoulé* ir toliau išliko įtakingi plantatoriai. Plantacijų plėtrai slenkant į vakarinę šalies dalį, pradėjo stiprėti *bété* etninei grupei priklausantys plantatoriai. Mažėjantys žemės ištekliai ir aštuntajame dešimtmetyje šalyje

---

31 Ten pat, p. 300.

32 Zoldberg A. R., „Mass Parties and National Integration: The Case of Ivory Coast“, *The Journal of Politics* 25 (1), 1963, p. 41–43, <http://www.jstor.org/stable/2128193>, 2012 09 24.

33 Schachter R., p. 301.

34 Zoldberg A. R., p. 42.

kilusi ekonomikos krizė sukėlė įtampą tarp vietinių etninių grupių ir imigrantų iš gretimų šalių (Malio, Burkina Faso) bei atvykėlių iš šiaurinės Dramblio Kaulo Kranto dalies[35]. Šiame kontekste 1982 metais iškilo opozicinė partija – Dramblio Kaulo Kranto liaudies frontas (*Front populaire ivoirien*, FPI), kuriai vadovavo L. Gbagbo iš *bété* etninės grupės. Partija kilo iš intelektualų iniciatyvos ir siekė pereiti prie daugpartinio režimo. Jos F. H. Boigny nelegalizavo[36]. Po 1990 metais vykusių masinių demonstracijų ir smurto Abidžano mieste (dabartinis ekonominis šalies centras, buvusi sostinė), kurio nepavyko numalšinti, F. H. Boigny tais pačiais metais sutiko su opozicijos reikalavimu legalizuoti partijas ir leisti dalyvauti rinkimuose į Nacionalinį Susirinkimą. Buvo pritarta ir dėl galimybės dalyvauti prezidento rinkimuose[37].

Taigi, vienpartinio režimo laikotarpiu iki ekonomikos krizės valdantysis elitas Dramblio Kaulo Krante išliko stabilus. Nors pačioje pradžioje PDCI savo organizacijos plėtrą vykdė etninio reprezentavimo ir įtrauktumo pagrindu, valdančiajame elite išryškėjo etninis *baoulé* dominavimas. Šalies ekonomikos krizės kontekste iškilusi FPI, kurioje dominavo etninė *bété* grupė ir kuri pretendavo į valdantįjį elitą, parodė esant antrą stiprėjančią etninę grupę. Įdomus faktas – FPI lyderis L. Gbagbo buvo istorijos dėstytojas, o tai rodo mokslo ir politinio elito sąsajas.

Kadangi vienpartinis elitas neužgniaužė kylančios opozicijos, kurią palaikė didesnė visuomenės dalis, senasis elitas turėjo atsiverti ir leisti gyvuoti kitoms politinėms jėgoms.

---

35 Mazgelytė R., p. 28–31.

36 Skogset G., „Cote d'Ivoire: Ethnicity, Ivoirite and Conflict", *Landinfo*, report, 2006 11 02, p. 24–26, <http://www.landinfo.no/asset/514/1/514_1.pdf>, 2012 10 15.

37 Reyntjens F., „The Winds of Change. Political and Constitutional Evolution in Francophone Africa, 1990–1991", *Journal of African Law* 35 (1/2), Recent Constitutional Developments in Africa, 1991, p. 48, <http://www.jstor.org/stable/745493>, 2012 09 24.

2.2. Perėjimas prie daugpartinės sistemos Dramblio Kaulo Krante 1990 metais – valdančiojo elito skilimas ir etnizavimasis

Pirmieji daugpartiniai rinkimai į Nacionalinį Susirinkimą Dramblio Kaulo Krante buvo surengti 1990 metais. Juose ryškią persvarą išlaikė PDCI ir išliko dominuojanti valdančiajame elite. FPI gavo 9 vietas iš 175 galimų[38]. Kaip nurodo P. J. Schraederis, perėjimas į daugpartinį režimą rėmėsi kooptuotu perėjimu. F. H. Boigny, įteisinus opoziciją, greitai suorganizavo rinkimus ir išlaikė valdančiojo elito poziciją tos pačios partijos pagrindu[39]. Tačiau 1993 metais prezidentui mirus ir laikinuoju prezidentu tapus Henri Konanui Bédié (iki 1995 metais turėjusių vykti prezidento rinkimų), prasidėjo ryškesnis fragmentavimasis ir valdančiojo elito skaidymasis.

Mirus PDCI lyderiui, dėl partijos lyderio posto vyko kova tarp laikinojo prezidento H. K. Bédié ir buvusio ministro pirmininko, PDCI nario A. Ouattara. H. K. Bédié užsitikrino *baoulé* etninės grupės paramą partijoje ir užėmė lyderio poziciją. A. Ouattara rėmėjai, kurie atstovavo daugiau šiaurinėms etninėms Dramblio Kaulo Kranto grupėms, buvo pašalinti iš partijos. 1994 metais atskilusieji įkūrė naują partiją – Respublikonų sueigą (*Rassemblement des Republicains*, RDR), kurią sudarė daugiau šiaurinės šalies dalies etninės grupės. Tuo metu politinėje kovoje buvo panaudota *Ivoirité* idėja, kelianti ivorietiško tapatumo klausimą ir politinio dalyvavimo galimybes. *Ivoirité* apibrėžimas privilegijavo pietines šalies etnines grupes, kaip antai *baoulé*. Šiaurinių šalies etninių grupių sąsajos su ivorietiškumu

---

38 Rinkimų Afrikoje duomenų bazė, <http://africanelections.tripod.com/ci.html>, 2012 11 20.

39 Schraeder P. J., „Elites as Facilitators or Impediments to Political Development? Some Lessons from the "Third Wave" of Democratization in Africa", *The Journal of Developing Areas* 29 (1), 1994, p. 80, <http://www.jstor.org/stable/4192413>, 2012 09 24.

tapo kvestionuotinos[40]. Tai pagilino imigrantų ir vietinių migrantų iš šiaurinės šalies dalies į pietinę padėtį plantacijų veikloje – kilo ginčų dėl žemės nuosavybės, o tai reiškė arba vidinius tarpetninius konfliktus tose vietovėse, arba „netikrų ivoriečių“ žemės nuosavybės praradimą[41]. H. K. Bédié šią koncepciją pradėjo eskaluoti prieš 1995 metų prezidento rinkimus ir tai jam suteikė galimybę pašalinti politinį konkurentą A. Ouattara. H. K. Bédié ir valdančiosios partijos įsitikinimu, A. Ouattara negalėjo kandidatuoti į prezidentus, nes jo tėvai turėjo sąsajų su Burkina Faso. Buvo pasiekta, kad dėl kvestionuotinos ivorietiškos kilmės A. Ouattara negalėjo dalyvauti prezidento rinkimuose. Opozicinė FPI su L. Gbagbo rinkimus boikotavo ir nedalyvavo juose. Toks FPI žingsnis gali būti paaiškintas tuo, kad *Ivoirité* koncepcija privilegijavo *baoulé* etninę grupę, o *bété* paliko nuošaliau. Tų pačių metų Nacionalinio Susirinkimo rinkimuose PDCI vėl išlaikė savo aiškią daugumą. Valdantysis elitas pakrypo į etninio identifikavimosi ir skilimo pusę.

1999 metais, prieš 2000 metais turėjusius vykti prezidento rinkimus, tebesitęsiančių partinių ginčų kontekste buvo įvykdytas karinis pučas, kuriam vadovavo generolas Robertas Guei. Visas prieš tai buvęs valdantysis elitas buvo nuverstas ir pakeistas karinio elito atstovų. R. Guei įkūrė atskirą partiją, kuri galėtų jį paremti prezidento rinkimuose, nes PDCI tai daryti atsisakė. Prezidento rinkimuose visiems PDCI ir RDR pasiūlytiems kandidatams nebuvo leista balotiruotis. Be nestiprių politinių partijų kandidatų, vienintelės tuo metu stipresnių partijų grupei priklausančios FPI atstovui L. Gbagbo buvo leista dalyvauti rinkimuose. Rinkimų nugalėtoju pasiskelbė R. Guei, tačiau dėl opozicijos (t. y. FPI) sukeltų protestų ir ginkluotų susidūrimų generolas turėjo palikti postą. Prezidentu pagal surinktą balsų daugumą tapo L. Gbagbo[42]. Tų pačių metų rinkimų į Nacionalinį Su-

40 Skogset G., p. 24–26.

41 Mazgelytė R., p. 30–32.

42 Skogset G., p. 14–6.

sirinkimą metu PDCI ir FPI surinko daugumą[43] – tai buvo partijos, kurios palaikė *Ivoirité* koncepciją.

2002 metais dar kartą buvo bandyta įvykdyti karinį pučą, tačiau L. Gbagbo nuversti nepavyko. Maištininkai, pasivadinę Naujosiomis pajėgomis (*Forces nouvelles, FN*), ėmė kontroliuoti šiaurinę šalies dalį. Pietinė dalis vis dar buvo kontroliuojama respublikinių ginkluotųjų pajėgų, remiančių L. Gbagbo. Įsikišus tarptautinei bendruomenei – Prancūzijai, Afrikos Sąjungai, Ekonominei Vakarų Afrikos bendruomenei (*ECOWAS*) ir Jungtinių Tautų organizacijai vykdant taikinimą, šalis pasidalijo į šiaurės ir pietų[44]. 2004 metais Nacionalinis Susirinkimas priėmė nutarimą, leidžiantį kandidatuoti į prezidentus asmenims, net jei jų tėvai nebuvo ivoriečiai[45] (taigi A. Ouattarai formaliai atveriamas kelias). Tačiau iki pat 2010 metų prezidento rinkimai ir 2011 metų į Nacionalinį Susirinkimą buvo atidėliojami. Valdantysis elitas užsivėrė ir išlaikė FPI pagrindą.

2010 metais įvyko pirmas prezidento rinkimų turas, kuriame, be pagrindinių priešininkų L. Gbagbo (FPI) ir H. K. Bédié (PDCI), dalyvavo ir A. Ouattara (RDR)[46]. Į antrąjį rinkimų turą pateko L. Gbagbo ir A. Ouattara, o jo rezultatų skelbimas virto atviru ginkluotu konfliktu, trukusiu keletą mėnesių. Nepriklausoma rinkimų komisija paskelbė rezultatus, kurie rodė, kad nugalėtojas yra A. Ouattara. H. K. Bédié išreiškė paramą nugalėtojui. L. Gbagbo su rezultatais nesutiko ir, pasinaudodamas Konstitucinio Teismo parama, juos anuliavo savo naudai. Susidarė politinis vakuumas – abu antrojo turo dalyviai laikėsi pozicijos, kad kiekvienas jų yra prezidentas[47].

---

43 Rinkimų Afrikoje duomenų bazė, <http://africanelections.tripod.com/ci.html>, 2012 11 20.

44 Skogset G., p. 17–19.

45 *Polity Country Report IV 2010: Ivory Coast*, 2010, p. 4, <http://www.systemicpeace.org/polity/IvoryCoast2010.pdf>, 2012 11 24.

46 BBC News*, Ivory Coast Set for Presidential Election Run-off*, 2010 11 04, <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-11681134>, 2012 01 14.

47 Goueset K., *Chronologie de la Cote d'Ivoire (1958–2011),* 2011 12 08, <http://www.lexpress.fr/actualite/monde/afrique/chronologie-de-la-cote-d-ivoire-1958-2011_910836.html>, 2012 01 14.

Tarptautinė bendruomenė pripažino A. Ouattara pergalę. Vykstant deryboms dėl valdžios perdavimo ir perėmimo, kurioms tarpininkavo trečiosios šalys (pagrindiniai tarpininkai: Afrikos Sąjungos, ECOWAS įgaliotieji atstovai[48], kitos įsitraukusiosios – Prancūzija, JAV, Jungtinės Tautos, Europos Sąjunga[49]), kilo ginkluotas vidinis konfliktas. Sukilėliai FN išreiškė paramą A. Ouattara, o respublikinės šalies ginkluotosios pajėgos rėmė L. Gbagbo[50]. Abi puses remiančios minėtos jėgos struktūros pradėjo tikslinį etninį piliečių puldinėjimą, naudodamos smurtą[51]. Konfliktas baigėsi tuo, kad buvo paskelbtas kakavos embargas[52], FN užėmė San Pedro uostą (antras pagal dydį uostas šalyje po Abidžano) ir atkirto L. Gbagbo nuo galimų finansinių įplaukų iš eksporto, kuriomis galėtų finansuoti ginkluotąsias šalies pajėgas[53]. Vėliau FN pasiekė Abidžaną, šturmavo prezidento rezidenciją ir jį suėmė. A. Ouattara buvo prisaikdintas Dramblio Kaulo Kranto prezidentu, o L. Gbagbo išsiųstas namų arešto į šiaurinę šalies dalį. Jo artimiausi šalininkai pabėgo arba taip pat buvo suimti[54]. Respublikinės ginkluotosios pajėgos pasidavė ir vėliau kartu su FN buvo įjungtos į bendras Nacionalines Dramblio Kaulo Kranto ginkluotąsias pajėgas[55].

---

48 IRIN, *Cote d'Ivoire: Briefing on AU and ECOWAS*, 2011 02 15, <http://www.irinnews.org/report.aspx?reportid=91930>, 2012 01 16.

49 IRIN, *Cote d'Ivoire: Briefing on the EU stance*, 2011 02 15, <http://www.irinnews.org/report.aspx?reportid=91928>, 2012 01 17; IRIN, *Cote d'Ivoire: Briefing on Roles of USA, France*, 2011 02 15, <http://www.irinnews.org/report.aspx?reportid=91921>, 2012 01 17.

50 Šią informaciją patikslino 2 pažįstami informantai ivoriečiai, kai autorė ruošė kitą tekstą apie porinkiminę 2010–2011 metų krizę Dramblio Kaulo Krante.

51 Human Rights Watch, „They killed them like it was nothing. The need of justice for Cote d'Ivoire post-election crimes", 2011, Report, p. 4–5, <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/cdi1011WebUpload.pdf>, 2012 11 23.

52 IRIN, „Cote d'Ivoire: Cocoa Ban Latest Worry for Growers", 2011 02 17, <http://www.irinnews.org/Report/91950/COTE-D-IVOIRE-Cocoa-ban-latest-worry-for-growers>, 2012 11 23.

53 BBC News, *Ivory Coast: San Pedro Cocoa Port Seized by Ouattara*, 2011 03 11, <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12918734>, 2012 11 24.

54 Goueset K.

55 IRIN, *Cote d'Ivoire: Rebranding the Army*, 2011 10 11, <http://www.irinnews.org/Report/93886/COTE-D-IVOIRE-Rebranding-the-army>, 2012 11 24.

2011 metų gruodį turėjo vykti rinkimai į Nacionalinį Susirinkimą. Mėnesį prieš rinkimus L. Gbagbo gavo arešto orderį iš Hagos Karo Tribunolo ir buvo išgabentas į Nyderlandų Karalystę iki vyks teismas[56]. Jam yra pateikti kaltinimai prisidėjus vykdant nusikaltimus žmoniškumui: „<...> žmogžudystės, prievartavimai ir seksualinis smurtas, persekiojimas, kiti nehumaniški veiksmai, atlikti porinkiminio smurto Dramblio Kaulo Krante 2010 metų gruodžio 16–2011 metų balandžio 12 dienomis metu.“[57]

L. Gbagbo partija FPI rinkimus į Nacionalinį Susirinkimą boikotavo, tačiau rinkimai vis vien įvyko, o juose kai kurie FPI nariai išsikėlė kaip nepriklausomi kandidatai. Ryškią rinkėjų balsų daugumą surinko dabartinio prezidento RDR partija, antroje vietoje liko PDCI (žr. priedą).

Abi partijos Nacionaliniame Susirinkime sudarė koaliciją. Tačiau 2012 metų lapkritį prezidentas paleido ministrų kabinetą, kai išsiskyrė koalicijos nuomonės dėl įstatymo, susijusio su vyrų ir moterų teisių sulyginimu santuokoje[58].

Apibendrinant galima teigti, kad perėjimas į daugpartinį režimą kooptacijos pagrindu leido išsilaikyti valdančiajam elitui remiantis ta pačia partija ir prezidentu. Atkreiptinas dėmesys, kad formavosi partijos, kurioms būdingos etninio separatizmo apraiškos. Kritinės situacijos, kai po rinkimų prezidentas turi būti pakeičiamas naujai išrinktu, gana dėsningai kartojasi. Prieš antruosius prezidento rinkimus eskaluotas pilietybės klausimas prisidėjo prie trijų pagrindinių partijų etninio klasterizavimosi: PDCI – *é*, FPI – *bété*, RDR – šiaurinės šalies etninių grupių pagrindu. Šių partijų pavadinti masinėmis

---

56 France 24, *Ivory Coast's Laurent Gbagbo heads to the Hague*, 2011 11 29, <http://www.france24.com/en/20111129-icc-issues-arrest-warrant-former-ivory-coast-leader-laurent-gbagbo>, 2012 11 22.

57 International Criminal Court, <http://www.icc-cpi.int/menus/icc/situations%20and%20cases/situations/icc0211/>, 2012 11 22.

58 France 24, *Ivory Coast's President Ouattara Dissolves Government*, 2012 11 14, <http://www.france24.com/en/20121114-ivory-coast-ouattara-dissolves-government-reshuffle>, 2012 11 22.

negalima vien dėl etninio aspekto, kuris suponuoja tik dalinį įtraukimą. Prieš vykdant valdžios perdavimą (t. y. prezidento rinkimus), pagrindinis konkurentas buvo eliminuotas teisinėmis priemonėmis, kita opozicinė jėga boikotavo rinkimus. Nacionaliniame Susirinkime taip pat išliko ta pati dauguma. Valdantysis elitas vėl išlaikė savo pozicijas. Ši situacija iš dalies atspindi autoritarinę reakciją, pereinant iš vienpartinio režimo į daugpartinį, kai valdantysis elitas skatina etninį opozicijos susiskaidymą[59]. Tretiesiems prezidento rinkimams buvo būdingas valdomo perėjimo principas[60] – karinis elitas pašalino esamą valdantįjį elitą iš jo pozicijų. Karinis elitas, tapęs laikinuoju valdančiuoju elitu, iki prezidento rinkimų eliminavo RDR kandidatus ir buvusio valdančiojo elito kandidatus (nors pradžioje ir siekė jo paramos) palikdamas priešininką iš FPI. Valdžios perdavimas karinio elito atstovui pasiskelbus išrinktuoju prezidentu vyko FPI naudai, kai buvo pasipriešinta protestų ir ginkluotų susidūrimų būdu. Vien faktas, kad iš pagrindinių partijų lyderio trejeto rinkimuose buvo leista dalyvauti tik vienam, rodo elito nedemokratiškumą. Išrinktame Nacionaliniame Susirinkime valdantįjį elitą sudarė dominuojantys FPI ir PDCI. Nors ketvirtieji prezidento rinkimai po ilgo valdančiojo elito valdymo ir atvėrė kelią išstumtam RDR lyderiui, valdžios perdavimas buvo kritinis, turintis išprovokuoto pilietinio karo[61] apraiškų. Tik šiuo atveju ginkluotųjų pajėgų susidūrimas buvo baigtas, valdantysis elitas (prezidentas ir Nacionalinis Susirinkimas) buvo galiausiai pakeisti. Ryškiu dominuojančiu valdančiuoju elitu tapo politinėje paraštėje nuo pat 1993 metų *Ivoirité* koncepcijos iškėlimo buvusi RDR, kurią sudarė daugiausia šiaurinės etninės grupės.

Visame Dramblio Kaulo Kranto perėjimo nuo vienpartinio prie daugpartinio režimo kontekste galima matyti valdančiojo elito trans-

---

59 Plačiau apie Afrikos valdančiojo elito strategijas perduodant valdžią: Schraeder P. J., p. 81.

60 Ten pat, p. 80.

61 Ten pat, p. 82.

formavimosi ir dominavimo pokyčių. Pradžioje valdantysis elitas įsitvirtino per centralizuojančią masinę partiją PDCI. Siekdama vieningumo PDCI rėmėsi visuotiniu etniniu įtraukimu, tačiau persvarą išlaikė *baoulé* etninė grupė. Įvedus daugpartinę sistemą ir mirus partijos lyderiui, partija skilo etniniu pagrindu iškėlus *Ivoirité* koncepcijos idėją. Tai leido partijai ir jos lyderiui dar kurį laiką išlaikyti dominuojančią poziciją valdančiajame elite. Įsikišus kariniam elitui valdantysis elitas PDCI prarado turėtą įtaką ir buvo priverstas ja pasidalyti su pirmosios opozicinės Dramblio Kaulo Kranto partijos atstovais, atstovaujančiais daugiau *bété* etninei grupei. Pilietinio karo apraiškos, lydėjusios valdančiojo elito pokyčius paskutinių rinkimų metu, performavo valdantįjį elitą – jame šiuo metu dominuoja su šiaurinėmis šalies etninėmis grupėmis siejama RDR, kuriai *Ivoirité* idėja ilgą laiką neleido stiprinti savo pozicijų. Iš viso to galima daryti išvadą, kad valdantysis elitas yra susiskaidęs.

Išvados

Prancūziškasis kolonializmas Dramblio Kaulo Krante per savo dualistinį požiūrį į vietinius gyventojus tiek organizuodamas švietimą, tiek administracinę biurokratinę veiklą palaikė vietinio elito išskirtinumą kitų kolonijos gyventojų atžvilgiu. Kolonijos mastu dominuojančią poziciją išlaikė kolonistai. Tačiau vietinių gyventojų kontekste galima kalbėti apie galios koncentravimąsi tam tikrose visuomenės grupėse, kurios pokolonijiniu laiku galėjo įtvirtinti savo pozicijas kaip valdantysis elitas vienpartinio režimo pavidalu.

Pokolonijiniame Dramblio Kaulo Krante valdantysis elitas patyrė dominavimo pokyčių ir skilimą etniniu pagrindu. Vienpartinio režimo laikotarpiu valdantysis elitas buvo formuojamas masinės partijos, kuri siekė visapusiško etninio įtrauktumo. Tačiau didesnę įtaką joje turėjo kolonijiniu laiku ekonominio elito pagrindą sudariusi *baoulé* etninė grupė. Valdantysis elitas skilo ir dominavimas išsibalansavo,

kai, perėjus į daugpartinį režimą, buvo iškelta *Ivoirité* koncepcijos idėja. Valdantysis elitas įgavo *baoulé* ir *bété* etninių grupių, kurios disponavo svarbiausiais šalies ištekliais – plantacijų žeme, atspalvį. Šiaurinės šalies dalies etninių grupių politiniai dalyviai buvo marginalizuoti ir beveik pašalinti iš politinio lauko. Partijų, kaip kanalų į valdantįjį elitą, pagrindas tapo etniškai klasterizuotas. Paskutinis elito pasikeitimas su pilietinio karo elementais radikaliai performavo valdantįjį elitą – jame šiuo metu ryškiai dominuoja labiausiai *Ivoirité* koncepcijos paveiktų šiaurinių šalies etninių grupių sudaromos partijos nariai.

Toks ilgas *baoulé* etninės grupės dominavimas valdančiajame elite ir netgi dabartinio performuoto valdančiojo elito iškilimas atspindi kolonijiniu laiku besiformavusią regioninę ir ekonominę perskyrą. Paskelbus šalies nepriklausomybę, išliko tas pats dominavimo elementas ir kryptis, nors ir ne taip akivaizdžiai kaip kolonijiniu laiku. Tačiau ivorietiškumo kvestionavimas vėl atgimė kaip vietinių gyventojų rūšiavimas.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

BBC *News, Ivory Coast: San Pedro Cocoa Port Seized by Ouattara*, 2011 03 11, <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12918734>, 2012 11 24.

BBC *News, Ivory Coast Set for Presidential Election Run-off*, 2010 11 04, <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-11681134>, 2012 01 14.

Clignet R. P., „The Legacy of Assimilation in West African Education Systems: Its Meanings and Ambiguities“, *Comparative Education Review* 12 (1), 1968, p. 57–67, <http://www.jstor.org/stable/1186902>, 2012 04 29.

Clignet R. P., Foster P. J., „French and British Colonial Education“, *Comparative Education Review* 8 (2), 1964, p. 191–198, <http://www.jstor.org/stable/1186438>, 2012 04 29.

Duara P., „Introduction. The Decolonization of Asia and Africa in the Twentieth Century“, Duara P. (ed.), *Decolonization: Perspectives from Now and Then*, London and New York: Taylor and Francis, 2003, p. 2.

Field G. L. et al., „National Elite Configurations and Transition to Democracy“, Etzioni-Halevy E. (ed.), *Classes and Elites in Democracy and Democratization:*

A Collection of Readings, New York and London: Garland Publishing, Inc., 1997, p. 174–184.

France 24, *Ivory Coast's Laurent Gbagbo Heads to the Hague*, 2011 11 29, <http://www.france24.com/en/20111129-icc-issues-arrest-warrant-former-ivory-coast-leader-laurent-gbagbo>, 2012 11 22.

France 24, *Ivory Coast's President Ouattara Dissolves Government*, 2012 11 14, <http://www.france24.com/en/20121114-ivory-coast-ouattara-dissolves-government-reshuffle>, 2012 11 22.

Goueset K., *Chronologie de la Cote d'Ivoire (1958–2011),* 2011 12 08, <http://www.lexpress.fr/actualite/monde/afrique/chronologie-de-la-cote-d-ivoire-1958-2011_910836.html>, 2012 01 14.

Huillery E., „Colonisation and Development in the Former French West Africa: The Long-term Impact of the Colonial Public Policy", 2006, Working paper, p. 1–48, <http://www.dial.ird.fr/publications/documents-de-travail-working-papers#chapitre_6>, 2012 09 20.

Human Rights Watch, „They Killed them Like it Was Nothing. The Need of Justice for Cote d'Ivoire Post-election Crimes", 2011, Report, p. 4–5, <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/cdi1011WebUpload.pdf>, 2012 11 23.

International Criminal Court, <http://www.icc-cpi.int/menus/icc/situations%20and%20cases/situations/icc0211/>, 2012 11 22.

IRIN, *Cote d'Ivoire: Cocoa Ban Latest Worry for Growers*, 2011 02 17, <http://www.irinnews.org/Report/91950/COTE-D-IVOIRE-Cocoa-ban-latest-worry-for-growers>, 2012 11 23.

IRIN, *Cote d'Ivoire: Briefing on AU and ECOWAS*, 2011 02 15, <http://www.irinnews.org/report.aspx?reportid=91930>, 2012 01 16.

IRIN, *Cote d'Ivoire: Briefing on Roles of USA, France*, 2011 02 15, <http://www.irinnews.org/report.aspx?reportid=91921>, 2012 01 17.

IRIN, *Cote d'Ivoire: Briefing on the EU Stance*, 2011 02 15, <http://www.irinnews.org/report.aspx?reportid=91928>, 2012 01 17.

IRIN, *Cote d'Ivoire: Rebranding the Army*, 2011 10 11, <http://www.irinnews.org/Report/93886/COTE-D-IVOIRE-Rebranding-the-army>, 2012 11 24.

Kilson M. L., „Authoritarian and Single-Party Tendencies in African Politics", *World Politics* 15 (2), 1963, p. 262–294, <http://www.jstor.org/stable/2009376>, 2012 09 24.

Lee A., Schultz K. A., *Comparing British and French Colonial Legacies: A Discontinuity Analysis of Cameroon*, 2011, p. 1–55, <http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/wgape/papers/17_Lee.pdf>, 2012 08 05.

Madeira A. I., Portuguese, French and British Discourses on Colonial Education: Church-state Relations, School Expansion and Missionary Competition in Africa, 1890–1930", *Paedagogica Historica* 41 (12), 2005, p. 31–60, <http://www.fpce.up.pt/ciie/textos/AM-paedagogica_historica_vol_41.pdf>, 2012 04 29.

Mazgelytė R., „I want my Peace of Cocoa: Slums Formation in Abidjan“, bakalauro darbas, Vilniaus universitetas, Sociologijos katedra, 2011.

Nordas R., „Identity Polarization and Conflict: State Building in Cote d'Ivoire and Ghana“, Paper for the 49th International Studies Association Convention, 2008, p. 15–16, <http://humansecuritygateway.com/documents/ISA_identitypolarization-conflict.pdf>, 2012 02 10.

Papa M. J. et al., *Organizational Communication: Perspectives and Trends*, Los Angeles: Sage Publications, 2008, p. 292, <http://www.sagepub.com/upm-data/17541_Chapter_11.pdf >, 2012 11 01.

Polity Country Report IV 2010: Ivory Coast, 2010, p. 4, <http://www.systemic-peace.org/polity/IvoryCoast2010.pdf>, 2012 11 24.

Rinkimų Afrikoje duomenų bazė, <http://africanelections.tripod.com/ci.html>, 2012 11 20.

Reyntjens F., „The Winds of Change. Political and Constitutional Evolution in Francophone Africa, 1990–1991“, *Journal of African Law* 35 (1/2), Recent Constitutional Developments in Africa, 1991, p. 48, <http://www.jstor.org/stable/745493>, 2012 09 24.

Roche J., „Education in French Equatorial and French West Africa“, *The Journal of Negro Education* 15 (3), 1946, p. 396–409, <http://www.jstor.org/stable/2966109>, 2012 04 29.

Said E. W., *Orientalizmas,* Vilnius: Apostrofa, 2006, p. 1–446.

Schachter R., „Single-Party Systems in West Africa“, *The American Political Science Review* 55 (2), 1961, p. 294–307, <http://www.jstor.org/stable/1952240>, 2012 09 24.

Schraeder P. J., „Elites as Facilitators or Impediments to Political Development? Some Lessons from the "Third Wave" of Democratization in Africa“, *The Journal of Developing Areas* 29 (1), 1994, p. 69–90, <http://www.jstor.org/stable/4192413>, 2012 09 24.

Skogset G., „Cote d'Ivoire: Ethnicity, Ivoirite and Conflict“, *Landinfo*, report, 2006 11 02, p. 24–26, <http://www.landinfo.no/asset/514/1/514_1.pdf>, 2012 10 15.

White B. W., „Talk about School: Education and the Colonial Project in French and British Africa, (1860–1960)“, *Comparative Education* 32 (1), 1996, p. 9–25, <http://www.jstor.org/stable/3099598>, 2012 04 29.

Zoldberg A. R., „Mass Parties and National Integration: The Case of Ivory Coast“, *The Journal of Politics* 25 (1), 1963, p. 36–48, <http://www.jstor.org/stable/2128193>, 2012 09 24.

SUMMARY

FRENCH COLONIALISM INFLUENCE ON POSTCOLONIAL RULING ELITE TRANSFORMATION IN IVORY COAST

The article adapts insights from the classical approach to power balance and from a critical approach to structural mechanisms in the construction of power (hegemony) to investigate the case of Ivory Coast. The main problem in the case of Ivory Coast is that the state of its habitants was politically re-engineered through the concept of *Ivoirite*. Such a state widens the gap between citizens and "non-citizens anymore" or "citizens under question" and consolidates dominance relations. The object of this article is the transformation of the ruling elite in Ivory Coast. The author aims to analyze the influence of the French colonialism on the transformation of the ruling elite's dominance in Ivory Coast. The main objectives are to analyze how the French colonialism forms its dominance and to analyze the dominance dynamics of the postcolonial ruling elite in Ivory Coast. Taking into consideration the specifics of the topic, the author substantially relies on secondary information sources and analyses them employing comparative and interpretative research methods. The first part highlights how the French colonialism was maintaining relations of dominance not only between the colonists and the colonized, but also among local colonial habitants through the education and administration systems' organization. The focus of the second part is on the transformation of the Ivory Coast ruling elite in the single-party and multi-party regimes. This research has revealed that the French colonialism maintained the exclusivity of local elites at the expense of other colonial habitants through a dualistic approach towards locals by organizing education and administrative activities. One-sided economic and regional priorities created conditions for the local economic elite growth on the ethnic base. The postcolonial ruling elite of Ivory Coast has split on the ethnic basis. Parties as channels to the ruling elite became ethnically clustered. The prolonged dominance of the Baoule ethnic group in the ruling elite and the recent emergence of a reshaped ruling elite reflect the regional and economic distinction rooted in colonial times.

Priedas. **Rinkimų į Nacionalinį Dramblio Kaulo Kranto Susirinkimą rezultatai, 1959–2011 m.**[62]

	1959	**1960**	**1965**	**1970**	**1975**	**1980**	**1985**	**1990***	**1995**	**2000**	**2011**
Balsavo (proc.)	100	95,9	99,6	99	99,3	42,6	45,7	42,5	NN	31,5	36,6
Iš viso galimų vietų Nacionaliniame Susirinkime	100	70	85	100	120	147	175	175	175	225	225
PDCI gautų vietų Nacionaliniame Susirinkime skaičius	100	70	85	100	120	147	175	163	148	94	76
FPI gautų vietų Nacionaliniame Susirinkime skaičius								9	12	96	**
RDR gautų vietų Nacionaliniame Susirinkime skaičius									14	5	122
Kitų partijų / kandidatų gautų vietų Nacionaliniame Susirinkime skaičius								3	0	28	45

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Afrikos rinkimų duomenų bazę.

* įteisintas daugpartinis režimas

** FPI boikotavo rinkimus ir nedalyvavo, dalis jų narių išsikėlė kaip nepriklausomi kandidatai arba juos parėmė

62 Rinkimų Afrikoje duomenų bazė, <http://africanelections.tripod.com/ci.html>, 2012 11 20.